

Анна Рябінчук

Наук. керівник – д. філол. н., проф. Павликівська Н. М.

НОВІТНІ ПСЕВДОНІМИ ХХІ СТОЛІТТЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто новітні псевдоніми ХХІ століття як засіб формування комунікативної компетентності учнів. З'ясовано, що літературно-мистецькі псевдоніми, військові позивні та комп'ютерні нікнейми є актуальним мовним матеріалом, який дає змогу простежити зв'язок між мовною формою, самопрезентацією особистості та комунікативною метою. Обґрунтовано доцільність використання таких назв для розвитку мовного аналізу, аргументації, культури мовлення, цифрового етикету й мовної творчості школярів.

Ключові слова: псевдонім, позивний, нікнейм, власна назва, мовний аналіз, комунікативна компетентність, лінгводидактика.

Abstract. The article examines modern twenty-first-century pseudonyms as a means of developing students' communicative competence. It has been found that literary and artistic pseudonyms, military call signs, and computer nicknames are relevant linguistic material that makes it possible to trace the connection between language form, personal self-presentation, and communicative purpose. The relevance of using such names for developing linguistic analysis, argumentation, speech culture, digital etiquette, and students' linguistic creativity is substantiated.

Keywords: pseudonym, call sign, nickname, proper name, linguistic analysis, communicative competence, linguodidactics.

Сучасна освіта в Україні зорієнтована не лише на засвоєння мовних норм, а й на формування здатності

ефективно спілкуватися в різних життєвих ситуаціях. У цьому контексті актуальним є використання на уроках української мови матеріалу, близького до сучасного мовного досвіду учнів. Одним із таких засобів можуть стати новітні псевдоніми ХХІ століття: літературно-мистецькі псевдоніми, військові позивні та комп'ютерні нікнейми.

Новітні псевдоніми, що функціонують у культурі, медіапросторі, військовому середовищі та інтернет-комунікації, є важливим матеріалом для уроків української мови. Вони не лише називають людину, а й відображають її образ, спосіб самопрезентації та належність до певної спільноти. У шкільній практиці такі назви здебільшого використовуються епізодично, хоча можуть виконувати ширшу методичну функцію – сприяти формуванню мовної, мовленнєвої, соціокультурної та цифрової компетентностей учнів.

Мета статті – з'ясувати особливості використання новітніх псевдонімів ХХІ століття на уроках української мови та обґрунтувати їхній потенціал у формуванні комунікативної компетентності учнів.

У контексті цієї статті новітні псевдоніми доцільно розуміти як неофіційні особові назви, що активно функціонують у публічній, військовій та цифровій комунікації сучасності. Це не лише заміна офіційного імені, а й спосіб лаконічно подати інформацію про себе, сконструювати певний образ, увиразнити життєву або творчу позицію, установити дистанцію чи, навпаки, наблизитися до адресата. На уроці української мови такі назви можна аналізувати як мовні одиниці, що мають значення, форму, емоційне забарвлення, мотив творення й комунікативну мету. Наприклад, учні можуть визначати, чи псевдонім побудований на рисі характеру, зовнішності, професії, захопленні, скороченні імені або бажанні приховати справжню особу. Використання псевдонімного матеріалу відповідає вимогам стандарту, який орієнтує учня на аналіз мовних явищ, творення власних висловлень, осмислену

взаємодію в різних комунікативних ситуаціях і мовну творчість [4, с. 7].

Літературно-мистецькі псевдоніми є цінним матеріалом для уроків української мови, оскільки поєднують лексикологію, стилістику, словотвір, графіку й культуру мовлення з актуальним медійним простором. Як зазначають В. Соприкіна та О. Маленко, сучасний псевдонім часто не приховує особистість, а виконує роль бренду, формує творче «я» митця та реалізує номінативну, експресивну й характеристичну функції [5, с. 85]. Такі назви нерідко містять графічні трансформації: використання латиниці, поєднання латиниці й кирилиці, великих літер, подвоєнь, крапок чи інших засобів мовного експериментування [5, с. 198]. Тому їх аналіз дає змогу навчати учнів визначати мотиви номінації, пояснювати стилістичний ефект, розрізняти норму літературної мови й авторське відхилення, а також оцінювати комунікативний вплив імені на адресата [4, с. 5]. На практиці це можна реалізувати через аналіз псевдонімів сучасних письменників, виконавців, блогерів або митців. Учням доцільно запропонувати з'ясувати, які асоціації викликає обрана самоназва, чи легко вона запам'ятовується, чи створює певний творчий образ, які графічні або словотвірні засоби в ній використано. Наприклад, школярі можуть порівняти офіційне ім'я митця та його псевдонім і пояснити, чому саме псевдонім є зручнішим для публічної комунікації.

Військові позивні мають значний дидактичний потенціал, адже демонструють зв'язок мови з особистістю, досвідом і соціальним середовищем. Л. Белей виокремлює різні моделі їх творення: від імені, професії, хобі, рис характеру, зовнішності, бойової історії, регіону походження, відомих персонажів або дитячих прізвиськ [1, с. 54]. На уроках української мови такі приклади можна використовувати для класифікації назв за мотивацією, пояснення конотацій, створення стислих характеристик, коментарів і аргументованих висловлень.

Водночас робота з цим матеріалом потребує особливої педагогічної етики. Доцільно використовувати лише оприлюднені або умовні приклади позивних, не розкривати персональні дані військовослужбовців, не обговорювати приватні обставини їхнього життя й уникати жартівливого або зневажливого тлумачення таких назв. Учитель має спрямовувати увагу школярів не на оцінювання конкретної особи, а на механізм творення позивного, його стислість, образність, мотивацію та роль у комунікації. Такий підхід дає змогу поєднати мовний аналіз із вихованням поваги до захисників України [4, с. 5].

Комп'ютерні нікнейми безпосередньо пов'язані з цифровою комунікацією учнів. За І. Омелюх, нікнейм є мережевим ім'ям, що виконує функцію самопрезентації, може мати нестандартну форму, приховувати реальну особу або моделювати нову віртуальну ідентичність [3, с. 80]. Тому аналіз нікнеймів допомагає формувати в учнів уміння оцінювати доречність, виразність та етичність цифрового імені. Наприклад, умовні нікнейми на зразок *NoName*, *kotyk_2010*, *DarkAngel*, *UkrainianGirl*, *CrazyBoy* можуть стати матеріалом для обговорення того, яку інформацію користувач повідомляє про себе, чи є така самоназва нейтральною, жартівливою, емоційно забарвленою або етично проблемною, а також як вона впливає на перше враження в онлайн-середовищі. Важливо, щоб учні усвідомили межу між самовираженням і порушенням мовного та цифрового етикету.

Порівняння літературно-мистецьких псевдонімів, військових позивних і комп'ютерних нікнеймів допомагає учням зрозуміти, що вибір самоназви залежить від середовища спілкування. Псевдонім митця формує творчий образ, військовий позивний виконує розпізнавальну функцію, а нікнейм є засобом самопрезентації в інтернеті.

Методично найбільш продуктивними у роботі з таким матеріалом є комунікативні методи, які виділяє О. Кучерук:

бесіда, дискусія, «розумовий штурм», кейс-метод, діалогування, рольові та ділові ігри [2, с. 7]. Їх доцільно поєднувати з мовним аналізом, редагуванням, створенням власних висловлень і моделюванням комунікативних ситуацій. На уроках української мови можна використовувати такі типи завдань: семантико-прагматичний коментар до псевдоніма; визначення мотиву творення назви; зіставлення офіційного імені та псевдоніма, позивного або нікнейма; редагування невдалих самоназв; створення діалогів про доречність імені; написання мініесе про самопрезентацію в культурному, військовому чи цифровому просторі. Перевага таких завдань полягає в тому, що вони не обмежуються відтворенням теоретичних знань, а спонукають учнів пояснювати, оцінювати, аргументувати й самостійно добирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування.

Наприклад, під час вивчення теми «Власні назви» можна запропонувати вправу «Поясни вибір імені»: учні аналізують літературно-мистецькі псевдоніми, військові позивні або комп'ютерні нікнейми, визначають можливий мотив їх творення, пояснюють, яку інформацію така назва передає про людину, її образ, діяльність чи належність до певної спільноти, а також обґрунтовують, у якій комунікативній ситуації вона є доречною. Для розвитку культури цифрового мовлення ефективною може бути вправа «Відредагуй нікнейм»: школярі розглядають приклади невдалих, етично проблемних або стилістично недоречних нікнеймів, пропонують комунікативно влучні варіанти та аргументують власний вибір. Такі завдання поєднують мовний аналіз із формуванням культури мовлення й цифрового етикету.

Такі вправи доцільно використовувати в 6–7 класах під час вивчення тем «Власні назви», «Лексичне значення слова», «Пряме й переносне значення слова», «Стилістично забарвлена лексика», а також на уроках розвитку мовлення. На етапі актуалізації знань учні можуть пригадувати відомі їм

псевдоніми й нікнейми, на етапі засвоєння нового матеріалу – аналізувати їхню будову, значення й мотив творення, а на етапі закріплення – створювати власні приклади доречних самоназв і пояснювати свій вибір.

Отже, новітні псевдоніми ХХІ століття є ефективним засобом формування комунікативної компетентності учнів на уроках української мови. Їхня лінгводидактична цінність полягає в тому, що вони вводять школярів у простір сучасної комунікації, де ім'я виконує номінативну, самопрезентаційну, експресивну, прагматичну та ідентифікаційну функції. Літературно-мистецькі псевдоніми, військові позивні й комп'ютерні нікнейми дають змогу поєднати мовний аналіз із розвитком аргументації, мовної творчості та культури спілкування. Робота з таким матеріалом робить уроки української мови ближчими до реального комунікативного досвіду учнів.

Література

1. Белей Л. Л. Позивні учасників АТО й ООС – творення та функціонування. Мовознавство. 2020. № 3. С. 49-62. URL: <https://surl.li/bago9r>
2. Кучерук О.А. Лінгводидактичні засади формування комунікативної компетентності учнів основної школи. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка. 2013. Вип. XLIX. С. 184-189. URL: <https://surli.cc/rddkpg>
3. Омелюх І. Поняття нікнейма: сутність, основні функції. Acta Academiae Beregsasiensis. Philologica. 2024. Т. 3, № 1. С. 77-88. URL: <https://surl.li/ogpwjd>
4. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://surl.li/pvhefg>
5. Соприкіна В., Маленко О. Псевдонімікон української культурно-мистецької сфери початку ХХІ століття: лінгвістична інтерпретація. Харків: ХНПУ ; ХІФТ, 2021. 264 с. URL: <https://surl.li/flsreo>

Рябінчук Анна Олександрівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)). **Наукові інтереси:** сучасні мовні явища та їх використання в навчанні української мови.

Катерина Савіцька
Наук. керівник – д-р. ф. н., проф. Завальнюк І. Я.

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ PowerPoint ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто методика застосування мультимедійних презентацій PowerPoint як ефективного засобу активізації пізнавальної діяльності здобувачів середньої освіти на уроках української мови. Увагу зосереджено на можливостях й алгоритмі створення інтерактивних вправ та ігор у середовищі цієї програми. Обґрунтовано доцільність використання мультимедійних презентацій у сучасному освітньому процесі.

Ключові слова: мультимедійна презентація, PowerPoint, інтерактивні вправи, ігрові технології.

Annotation. The article discusses the methodology of using PowerPoint multimedia presentations as an effective means of stimulating cognitive activity among students in Ukrainian language classes. The focus is on the possibilities and algorithms for creating interactive exercises and games in this software. The appropriateness of using multimedia presentations in the modern educational process is justified.